ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Мкртчян Анна Араіківна
Студентка магістратури 1-го року навчання,
спеціальність «081» Право
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Для сучасного етапу розвитку України гостро постає питання пошуку ефективних форм взаємозв'язку між владою і суспільством, і тому створення ефективного механізму відповідальності та контролю за діяльністю органів місцевої влади є актуальним і значущим . Для з'ясування поняття, підстав і видів відповідальності місцевої публічної влади в Україні доцільно розглянути думки науковців на сутність цих понять загалом, насамперед, варто звернути увагу , що питання конституційно-правової відповідальності вивчали вітчизняні вчені, результатом чого є роботи Батанової Н. [1,150], Книша В. [2,35], Плахотнюк Н. [3,40] та ін.

Однак наявність вагомих наукових досліджень, підстав і видів відповідальності органів місцевої публічної влади поки що не призвело до їх чіткого законодавчого закріплення. Свобода місцевої публічної влади неможлива без відповідального ставлення її органів і посадових осіб до своїх обов'язків і за соціальні наслідки своїх дій.

На нашу думку, наділивши органи місцевої публічної влади самостійністю у здійсненні компетенції, законодавець вчинив прагматично, обмеживши цю самостійність відповідальністю. А тому ми підтримуємо думку, що самостійність і автономність - явища позитивні, при цьому, з метою недопущення зловживань правом діяти самостійно поза межами повноважень, має бути передбачена відповідальність . Саме так можна трактувати законодавчо закріплене положення про те, що питання місцевого значення в Україні вирішуються під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідальність органів і посадових осіб місцевої публічної влади, як і будь яка інша юридична категорія, об'єктивно потребує детермінації, свого дефінітивного визначення. А тому зазначимо, що зміст поняття «відповідальність» у тлумачному словнику розкривається як покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, слова [4,305].

Зокрема, варто зазначити, що всі види відповідальності характеризуються тим, що відповідальність є формою активного ставлення суб'єкта до оточення та існуючої соціальної дійсності, тобто відповідальність виникає в результаті взаємодії суб'єкта з оточенням.

Оцінка ефективності чи неефективності функціонування місцевої публічної влади є значною мірою суб'єктивною і політична відповідальність органів і посадових осіб місцевої публічної влади може бути реалізована, передусім, під час місцевих виборів чи референдумів.

Зауважуючи про відмінність політичної та юридичної відповідальності слід урахувати, що політична відповідальність окремих суб'єктів публічно-владних відносин може бути трансформована у юридичну [2]. Практична потреба такої трансформації обумовлюється необхідністю підсилення відповідальності суб'єктів владних відносин.

Окремі з видів юридичної відповідальності є загальновизнаними, мають давню, тривалу історію становлення та розвитку й на сьогодні переважно мають стабільний, чітко визначений нормативно-правовий характер. Це, зокрема стосується кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової, майнової відповідальності. Деякі види юридичної відповідальності є відносно новими для юридичної науки, знаходяться на стадії становлення в науково-теоретичному аспекті та, як правило, ще не знайшли свого нормативного закріплення. До таких видів юридичної відповідальності можна віднести, конституційно-правову, а також її підвид - муніципально-правову відповідальності. Щодо муніципально-правової відповідальності, привертаємо увагу до думки авторів про виділення її як самостійного виду юридичної відповідальності, що має власні джерела, суб'єктів, підстави, санкції тощо. Звичайно, порівнюючи ці два види юридичної відповідальності, зауважимо, що конституційно-правова відповідальність за відносно короткий період набула широкого визнання в юридичній науці, на відміну від муніципально-правової. Розвиток конституційно-правових відносин сприяв динамічному становленню та розвитку конституційно-правової відповідальності. Виникнення, поряд з конституційно-правовою, ще й муніципально-правової відповідальності вважаємо цілком закономірним, так як відбувається розвиток нових видів суспільних відносин, що потребують правової охорони шляхом притягнення до певних видів санкцій, що є формою відображення нових видів юридичної відповідальності, зокрема у сфері функціонування органів і посадових осіб місцевої

публічної влади. Конституційно-правова та муніципально-правова відповідальність не можуть ототожнюватися з політичною чи моральною, оскільки вони існують у межах конституційно-правового чи муніципального припису і мають відповідні юридичні, а не політичні санкції.

Доцільно зауважити, що відповідальність органів і посадових осіб місцевої публічної влади має багатоаспектний характер. По-перше, відповідальність є властивістю, ознакою учасника управлінських відносин, що виявляється у його здатності, можливості та обов'язку нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність. По-друге, відповідальність відображає складний комплекс взаємозв'язків і відносин , що виникають у системі місцевої публічної влади між її елементами та спрямовані на запобігання порушень, їх усунення, урегулювання та відновлення належного функціонування системи. Отже, на нашу думку, у функціонуванні місцевої публічної влади означені риси відносин відповідальності набувають особливого характеру, оскільки в ньому багато вчинків і дій породжують важливі соціальні наслідки як для окремого жителя, територіальної громади, так і для суспільства й держави в цілому. Для характеристики конституційно-правової відповідальності органів і посадових осіб місцевої публічної влади значення має не лише склад правопорушення, а й санкції, що застосовуються до суб'єкта. Наприклад, за неналежне виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій законодавство більшості країн зазвичай передбачає застосування конкретних санкцій: дострокове припинення повноважень, відсторонення від посади на певний період відповідних посадових осіб, накладення на них стягнень, передача тих чи інших повноважень органів місцевого самоврядування місцевим органам держави.

Стосовно конституційно-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні передусім йдеться про припинення їхніх повноважень унаслідок допущених порушень або невиконання ними покладених обов‘язків; відповідні підстави та порядок застосування цього виду відповідальності містять норми Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. Зокрема, передбачаються такі випадки дострокового припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради:

1) якщо рада прийняла рішення з порушенням Конституції України, цього та інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому

вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;

2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у строки, встановлені цим Законом, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання;

3) передбачені законами України "Про військово-цивільні адміністрації", "Про правовий режим воєнного стану"[6].

Зокрема, ст.3 Закону України "Про військово-цивільні адміністрації" передбачає, що у день набрання чинності актом Президента України про утворення військово-цивільної адміністрації припиняються повноваження: обласної ради, її виконавчого апарату, посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах, - у разі утворення військово-цивільної адміністрації області; районної ради, її виконавчого апарату, посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах, - у разі утворення військово-цивільної адміністрації району; сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, їх виконавчих органів, сільських, селищних, міських голів, інших посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах місцевого самоврядування [5].

При цьому нормативною підставою притягнення сільських, селищних, міських рад, сільського, селищного, міського голови до правової відповідальності у формі дострокового припинення повноважень є фактичний саморозпуск цих рад або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичне невиконання. Зокрема, ст. 6 цього Закону закріплює положення відповідно до якого керівник військово-цивільної адміністрації звертається до суду щодо визнання незаконними актів органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установи організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади.

Розкриваючи питання впливу політичних партій па відповідальність депутатів місцевих рад, слід нагадати, що Верховна Рада України у прикінцевих та перехідних положеннях Закону України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року закріпила новий механізм відкликання депутатів місцевих рад за народною ініціативою, а також нові правила щодо балотування [7]. Основною новелою було те, що балотуватися самовисуванцем можна лише до сільських і селищних рад. Тоді як до міських, районних у містах , районних і обласних можуть балотуватися лише за партійними списками. Тим самим законодавець поставив

більшість кандидатів у депутати перед фактом , що доведеться домовлятися з котроюсь з партій, а також те, що при відкликанні депутата за народною ініціативою все одно доведеться «питати дозволу» в партії, що віддаляє Україну від демократичних цінностей. Більшість депутатів місцевих рад, за винятком сільських і селищних (хоча й там балотування від політичних партій не заборонено), а їх наразі є близько тридцяти тисяч, керуватимуться не інтересами громади, а інтересами партійного керівництва. Окрім того, в умовах невизначеності щодо змін до Конституції України узаконення права партії відкликати депутатів - це чудовий спосіб «прибрати до рук» усю владу на місцях і не нести за це жодної відповідальності.

Отже, відповідальність органів і посадових осіб місцевої публічної влади в Україні є складним правовим явищем, яке має багатоаспектний характер , а саме:

- є елементом правового статусу суб'єктів, які здійснюють місцеву публічну владу, що проявляється у їхньому обов'язку зазнати за свої дії чи бездіяльність негативних наслідків;
- відображає складний комплекс взаємозв'язків і відносин, що виникають у системі здійснення місцевої публічної влади між її елементами, які покликані запобігати порушенням, усувати порушення та їхні наслідки;
- застосовується та настає стосовно суб'єктів, які здійснили порушення законності та правопорядку у сфері реалізації місцевої публічної влади у законодавчо визначеній процесуально-процедурній формі.

Список використаних джерел:

1. Батанова Н. М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії та практики: дис. кандидата юрид. наук.Київ. 2007. 238 с.
2. Книш В. В. Аналіз позитивного досвіду конституційно-правової відповідальності (на підгрунті конституціоналізму зарубіжних країн). Науково - інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2013. С. 32-39.
3. Відповідальність органів публічної влади: політичні та правові аспекти: наук. Розробка. С.Д . Дубенко, В.І. Мельниченко, Н.Г. Плахотнюк та ін. Київ. НАДУ, 2011. 60 с.
4. Новий тлумачний словник української мови. Укл. В.Яременко, О.Сліпушко. Т. 1: А-К. Київ. Аконіт, 2007. 926с.
5. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03. 02. 2015 № 141-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21. 05. 1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#n1049

7. Про місцеві вибори: Закон України від 14. 07. 2005 № 595-VIII. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/595-19

Науковий керівник: *к.і.н. доц. кафедри державно-правових дисциплін Шаповал Таїсія Борисівна*